10. Селіванова О.О. Лінгвістична енциклопедія / О.О. Селіванова. – П.:Довкілля-К, 2011. – 844 с.

11. Сдобников В.В, Петрова О. В. Теория перевода: (ученик для студентов лингвистических вузов и факультетов иностранных языков)/ В.В. Сдобников, О. В. Петрова. – М.:АСТ: Восток-Запад; Владимир: ВКТ, 2008. – 448 с.

12. Федоров А.В. Основы общей теории перевода: (лингвистические проблемы). / А.В. Федоров - М: Филология, 2002. – 416 с.

13. Швейцер А.Д. Перевод и лингвистика./ А.Д. Швейцер - М.: Воениздат, 1973. – 310с.

14. Baker, Mona. In Other Words: A course book on translation / Mona Baker. - London: Routledge, 1992. - pp 1-78, 180-212, 217-254.

15. Catford, John. A Linguistic Theory of Translation: an essay on Applied Linguistics / J. C. Catford. – London: Oxford University Press, 1965. – 103 p.

16. Koller, Werner. Einführung in die Übersetzungswissenschaft. / Werner Koller. - Heidelberg/Wiesbaden: Quelle und Meyer, 1992. – 343 S.

17. Nida, Eugene, Taber Charles The Theory and Practice of Translation / Eugene A. Nida, Charles R. Taber. - Leiden: E. J. Brill, 1982. - pp 1-50.

УДК 81-11+81’33

Форманова С.В.
(Одеса, Україна)

ЛІНГВОКОНФЛІКТОЛОГІЯ ЯК НОВА ГАЛУЗЬ ПРИКЛАДНОЇ ЛІНГВІСТИКИ

У статті обгрунтовується поняття лінгвоконфліктології, розглядаються мовленнєві засоби, які слугують причиною конфлікту, характеризується мовленнєва поведінка комунікантів у конфліктній інтеракції.

Ключові слова: *конфлікт, конфліктологія, лінгвоконфліктологія, конфліктна поведінка, конфліктна інтеракція, конфліктоген.*

В статье рассматривается понятие лингвоконфликтологии, а также языковые средства, которые являются причиной конфликта, характеризуется языковое поведение коммуникантов в конфликтной интеракции.

Ключевые слова: *конфликт, конфликтология, лингвоконфликтология, конфликтное поведение, конфликтная интеракция, конфликтоген.*

The concept of lingvoconflictology is grounded in the article, vocal facilities which serve as reason of conflict are examined, the vocal conduct of communicative participants is characterized in conflict interaction.

Keywords: *conflict, conflictology, lingvoconflictology, conflict conduct, conflict interaction, conflictogen.*

© *Форманова С.В., 2011*

На сучасному етапі розвитку суспільства проблеми мовної інтеракції посідають чільне місце, оскільки вплив мовленнєвої інтеракції на поведінку людей у конкретних ситуаціях є предметом вивчення як вітчизняних, так і зарубіжних авторів: Бацевич 2011, 2011а; Арутюнова 1999; Алефіриенко 2005; Апресян 2003; Кусов 1999; Леонтьєв 1969; Падучева 1986, 1996; Романов 1979, 1985, 1988, 2002, 2005; Сусов 1986, 1990; Співак 1977; Austin 1961, 1963; Downes 1977; Fraser 1975; Gale 1976; Searle 1962, 1975, 1977; Strawson 1964 та ін. Мовленнєві конфлікти починають входити у сферу досліджень науковців, але, з огляду на це, з'являються нові поняття, пов'язані з новими аспектами дослідження мови. Тому в умовах сучасних реалій посилився інтерес до проблем конфліктології взагалі, до мовної конфліктології зокрема. Вивчення мовної поведінки, у тому числі стратегічної, сприяє розвитку інтеграції гуманітарних дисциплін, про що свідчать дослідження кінця XX – початку XXI століття [Ф.С.Бацевич 1997, 2000, 2011; К.Ф.Сєдов 1996; Й.А.Стернін 2001; С.А.Сухих 1986; О.С.Іссерс 2002; А.Н.Баранов 1993; Н.Д.Арутюнова 1990 та ін.].

Дослідженням **аномальних конфліктних ситуацій** в українському мовознавстві займався Ф.С.Бацевич, у російському і зарубіжному – лінгвісти Б.Ю.Городецький, Н.Д.Арутюнова, О.В.Падучева, В.З.Дем'янков, О.О.Романов, І.М.Кобозєва, Л.П. Семененко, О.М.Мартинова, Дж.Остін, Дж.Сьорль, Т.А.ван Дейк, Дж.Ліч, Х.П.Грайс та ін., **феномену комунікативного конфлікту та конфліктної ситуації спілкування** присвячені роботи Н.К.Кневої, І.М.Горєлова, К.Ф.Сєдова, Н.А. Білоус та ін., більшість робіт належить соціологам та психологам Н.В.Гришиній, Е.Берну, Л.Н.Цой та ін. Дослідження інвективного мовлення в конфліктній інтеракції не знайшло зацікавленості у мовознавчій науці, тому наше дослідження є актуальним.

Метою статті є з'ясування особливостей лінгвоконфліктології у мовленнєвій інтеракції, що передбачає розв'язання таких завдань: обґрунтувати поняття лінгвоконфліктології; проаналізувати мовленнєві засоби, які спричинюють конфлікт; схарактеризувати мовленнєву поведінку комунікантів, що вступають у конфлікт.

Якщо говорити про комунікативну конфліктологію, то в ній відбито перш за все не лише підхід до комунікації в цілому – у вигляді тієї чи іншої комунікативної моделі – але й, що найголовніше, мовні особливості повідомлень, які ми створюємо та те, як ми їх використовуємо: чи то з метою набуття інформації, чи то з метою встановлення певних стосунків із співбесідником. Якщо говорити про використання мовних засобів у першому випадку, то це може призвести до конфліктів у мовленнєвій інтеракції, якщо ж говорити про другий випадок, то це призводить до конфліктів у контактній інтеракції. Це означає, що учасники комунікативного акту самі створюють комунікативні конфлікти. Але їх можна уникнути: треба лише зрозуміти їхню природу, їхні причини і механізми, способи запобігання.

Комунікативна модель може бути описана з точки зору наявності/відсутності в ній конфлікту, а наука, для якої ці питання є головними, – це комунікативна конфліктологія, або лінгвоконфліктологія.

Лінгвоконфліктологія – нова галузь досліджень у прикладній лінгвістиці, яка набуває обертів з кінця 90-х років XX ст., коли в суспільстві гостро постала проблема обра́зи честі та гідності особистості через прийоми сугестивного впливу та маніпулювання свідомістю реципієнтів семантико-стилістичними особливостями мовлення. Лінгвокон-

фліктологія вийшла за межі розмовно-побутового мовлення і потрапила у політичний, юридичний, науковий та міжособистісний дискурс. **Етнічну конфліктологію** досліджують В.А.Авсентьєв (2001), В.А.Ачкасов (1975), А.Г.Здавомислов (1999); **політична конфліктологія** є об'єктом досліджень І.А.Василенка (2006), А.В.Глухова (2000), Б.В.Коваленка, А.І.Пирогова, О.А.Рижова (2002), С.О.Ланцова (2008), М.М.Лебедєвої (1999), Д.М.Фельдмана (1998), **світовою політикою і розв'язанням міжнародних конфліктів** займаються Л.Н.Анісімов (1975), І.Н.Арцибасов, С.В.Баклановський (2005), В.М.Кулагін (2006), С.О.Ланцов (2004), М.М.Лебедєва (2006), А.І.Полторак, Л.І.Савінський (1976), А.В.Торкунов (2004), О.І.Тіунов (1999), А.П.Циганков, П.А.Циганков (2006), **релігійні конфлікти** привертають увагу Д.Б.Малишевої (2005), В.Н.Кудрявцева (2005), Ю.М.Антоняна (2006), **психологія конфлікту** знайшла відображення у працях Н.В.Гришиної (2000), А.В.Дмитрієва (2000), Р.І.Мокшанцева (2002). Одним із напрямів лінгвоконфліктології є **лінгвістична експертиза** [Цена слова 2001, 2003; А.М.Баранов 2009; М.Д.Голєв 2000-2007; Т.В.Чернишова 2005; Б.Я.Шарифуллін 2003; Юрислінгвістика-3 2002 та ін.], в основі якої лежить семантичний аналіз плану змісту та вживання відповідних лексичних засобів, які використовуються у справах про захист честі та гідності, порнографію, розпалювання міжнаціональних конфліктів, обра́зи, наклепи, у судових справах з плагіату, патентознавства, реклами тощо. В основі такого аналізу лежить проблема інтерпретації семантики тексту, а саме: аналізові багатозначності висловлень, виокремленні можливостей розуміння слів, синтаксичних конструкцій, номенів з негативною/обра́зливою оцінкою, прагненні до смислових інтерпретацій мовних форм тощо.

А.Я.Анцупов та А.І.Шипілов під конфліктологією розуміють міждисциплінарну науку, яка досліджує закономірності виникнення, розвитку і завершення конфліктів різного рівня, а також принципи, способи та прийоми їхньої профілактики і завершення [2: 202].

В основі лінгвоконфліктології лежать такі розділи теорії мови як: 1) лексична та лінгвістична семантика мовних одиниць, що спричинили конфлікт. Сюди входять дослідження й опис плану змісту слів, словосполучень, висловлювань, які можуть вважатися обра́зливими чи наклепницькими. У цьому випадку доцільно звертатися до словникових тлумачень таких одиниць, а також брати до уваги мовну картину світу комунікантів, їхню освіту, інтелект, соціальний стан та ін.; 2) лінгвістична прагматика, основу якої становить теорія мовленнєвих актів. Вона визначає ілокутивну силу висловлювання та оцінку; 3) теорія мовленнєвого впливу, куди входять прийоми риторики, сугестії, NLP. Таким чином, **лінгвоконфліктологію визначаємо** як галузь прикладної лінгвістики, яка досліджує основи виникнення, розвитку й завершення конфлікту через вживання мовних засобів, що зумовлено мовленнєвою інтеракцією та інтенцією комунікантів. Основу лінгвоконфліктології складають поведінка мовців, їхня діяльність, негативне ставлення одне до одного, підвищена емоційність, агресивність, стрес, суб'єктивність, соціальний стан, характерні особливості мовців, спричинені вербальними та невербальними засобами спілкування.

Будь-яке спілкування може завершитися конфліктом, оскільки кожний з нас вимагає від опонента порозуміння, підтримки своєї точки зору, позитивної реакції на свої слова. Адже всі люди різні і не завжди виправдовують наші надії, що викликає глибоке розчарування і призводить до конфлікту. Конфлікт виникає не лише через використання ін-

вективи, конфліктогенних слів, висловлень і жестів, а й через опір, який чинить опонент.

Лінгвоконфліктологія – наука молода, вона знаходиться на етапі формування, тому використовує поняття інших наук: психології, соціології, політології, філософії, педагогіки, прикладної лінгвістики тощо.

З лінгвістичної точки зору лінгвоконфліктологія є мовною ситуацією, мовленнєвим актом, подією, в основі якої лежить мотив, інтенція, які за допомогою мовних засобів спричиняють неадекватне розв'язання ситуації спілкування, яке завершується сваркою або й бійкою.

Лінгвоконфліктологія використовує засоби лінгвістичних дисциплін, як-от: фонетики, фонології, орфографії, фразеології, морфології, синтаксису та ін., важливим поняттям яких є семантика висловлювання, тобто його лексичне значення.

Сучасні психологічні дослідження у галузі конфліктології доводять, що міжособистісна взаємодія створює широкий простір для мовленнєвих конфліктів, які реалізуються у межах лінгвоконфліктології і під якими розуміється мовленнєве зіткнення двох комунікантів, і які характеризуються специфічною мовленнєвою поведінкою учасників інтеракції. Мовленнєвий конфлікт зазвичай супроводжується міжособистісною напругою, яка містить емоційно-негативне ставлення комунікантів один до одного, до ситуації, та чинниками, які її породжують. «Планується, що адресант повідомить адресатові дещо, що підвищить у того емоційний імпульс та приведе його в певний емоційний стан» [7: 185].

Як зазначають Я.А.Луп'ян (1991), В.П.Шейнов (1996), П.Вацлавик (2000), Н.В.Гришина (2000), в основі конфлікту лежить протистояння людей, які мають різні інтереси, думки, позиції, різну мету, що призводить до непорозуміння між сторонами. У конфліктній ситуації на поверхню виходять порушення норм взаємодії та співробітництва, стикаються інтереси, ціннісні орієнтації, відбувається психологічна несумісність учасників конфлікту.

Основну роль у виникненні конфліктів відіграють конфліктогени, слова, дії, акти, які можуть призвести до конфлікту [6: 7], як-от:

- Минулої ночі я припустилася «фрейдистської обмовки» - назвала чоловіка іменем мого першого хлопця. Я так зніяковіла;

- У мене був майже такий же випадок. Я хотіла сказати своєму чоловікові: «Будь ласка, передай мені картоплю», а замість цього випалила: «Щоб ти здох, невдахо, ти загубив моє життя» [http://vk.com/feed].

Під час конфлікту відбувається ескалація конфліктогенів: на конфліктоген на свою адресу адресат зазвичай прагне відповісти конфліктогеном, який буде значно сильнішим. Як правило, людина боляче реагує на обра́зи та ображання, тому у відповідь намагається вдатися до агресії. Норми етикету й мораль, безумовно, вимагають витримки, прощення обра́зи, стійкості та вміння перевести усе в жартівливу форму, але цього майже не трапляється в реальному житті. Втім така поведінка пояснюється дуже просто: людина повинна відчувати себе у небезпеці, жити в комфортних умовах, спілкуватися з гідними людьми, тому зазіхання на її честь та гідність сприймається боляче, що і вихлюпується через агресію.

Наприклад,

Під час перерви у школі вчителька стала очевидцем конфліктної ситуації. Дві дівчинки, учениці третього класу, Альбіна та Аліса, гралися досить мирно. Раптом Аль-

біна випадково штовхнула Алісу. Та у відповідь заверещала: «Не штовхайся, брудна вівця». Альбіна відповіла так: «Але не така гладка, як ти» [Записано автором у гімназії № 7, м. Одеса].

Як бачимо, конфліктна ситуація – це результат особливого типу спілкування, особливої мовленнєвої поведінки комунікантів. Учасники конфліктної інтеракції досягають своєї мети через активну вербальну агресію. Л.Беркович визначає агресію як форму поведінки, яку націлено на те, щоб заподіяти комусь фізичної або психічної шкоди. Агресія зазвичай викликається емоційним збудженням, причому йдеться про негативні емоції [1: 24].

В основі будь-якого конфліктного мовленнєвого акту лежать почуття. Інвектор здійснює мовленнєвий акт, керуючись не лише своїм настроєм, а й почуттями, які залежать від чинників, якими не можна керувати і які не можна контролювати. Настрій псується, коли щось пішло не за планом, щось вийшло не так, як того очікували і т.д. Виникають роздратування, гнів, які знаходять вихід в інвективі. Основу такого спілкування складають стереотипи поведінки, які закладені в підсвідомість з дитинства від батьків, зі школи, суспільством тощо. У такий спосіб виникають почуття гніву, обра́зи, безпорадності; з'являються думки: «*знову*», «*скільки можна*», «*чому так*», «*що за безвідповідальність*», «*хіба це так важко*», «*невже це не можна усвідомити/запам'ятати*», «*їй/йому нічого не можна довірити*», «*простіше самій/самому це зробити*». Мовленнєвий акт, розпочатий з такими думками, переходить у конфлікт, який оформлюється засобами інвективи. Психіка людини у такий спосіб реагує автоматично, оскільки на будь-яку ситуацію у людини спочатку виникають почуття, за якими відбувається вихлюп емоцій.

Отож ті, хто створюють конфлікт, мають потребу «скинути» свої емоції, дати їм вихід, оскільки агресор ніколи не думає про те, щоб набути якихось переваг. Він добре розуміє, що його дії не принесуть йому користі, натомість настане психологічне розвантаження. Таким чином, конфліктна інтеракція завжди супроводжується емоціями. Як відомо, емоції часто викликають конфлікти, а ті, в свою чергу, – емоції. Емоції людини є реакціями на вплив внутрішніх та зовнішніх подразників, вони мають яскраво виражену суб'єктивну конотацію й охоплюють усі види почуттів та переживань [5: 632]. Емоції є однією з форм відображення світу, проте вони відбивають не предмет і явище реальності, а відношення, в які поглинають учасників конфліктного дискурсу. Отже, що однією з характерних рис конфліктного дискурсу є емоційність.

На жаль, у теоретичних працях з конфлікту не приділяється увага мовним засобам його вираження, які, як форма комунікативної інтеракції, провокують виникнення конфлікту. Між тим, інвектива, як складова мови та засіб комунікації, є першопричиною, основним джерелом конфліктної ситуації. У цьому випадку інвектива виступає як соціальне явище, чинник, який створює, формує і розвиває конфлікт.

Звернемося до прикладів:

(Випадок у маршрутному таксі, липень 2011 року, м. Тернопіль):

На зупинку під'їжджає маршрутне таксі, відчиняються дверцята, з вулиці кричить літня жіночка, вочевидь пенсіонерка:

- *По посвідченню можна?*
- *Так,* - відповідає водій.

Бабуся заходить, сідає на вільне місце. Водій повертається і просить показати пенсійне посвідчення, на що пенсіонерка агресивно реагує.

- *Йой, ну ви гляньте на цього віродка, то ти ше не ймеш віри старій жінці.*

- *Вибачте, але покажіть посвідчення.*

- *То ти подивисі на себе, ти – хамло. Як ти зі старими людьми розмовлєїш? Посвідчення покажи. Ті всліпло, чи шо?*

- *Жіночко…* - не встиг закінчити речення водій, як бабуся його перебиває і знову починає своє.

- *Хто лишень ті на роботу прейняв, єден пан Біг знає. Чорт насидяний, а не хлоп. Старій жінці віри не йме, диви сі на нього.*

Тим часом жінка дістає хустинку, помалу розгортаючи, дістає пенсійне посвідчення, показує водієві і сідає на своє місце, бурмочучи прокльони.

Перед нами діалогічний текст, цілісність якого полягає у комунікативній структурно-граматичній і змістовій площині. Єдність теми (оплата за проїзд у міському транспорті) досягається співвіднесенням з одним і тим самим предметом дійсності, вживанням ключових слів *пенсійне посвідчення, стара жінка.* Експресивним мовленням є саме репліки пенсіонерки. Водій маршрутного таксі, як видно з діалогу, людина врівноважена, чемна, сумлінно ставиться до виконання своїх обов'язків, що виявляється у проханні показати пенсійне посвідчення. Лексика пасажирки відзначається ненормативністю, у тексті наявні діалектизми, властиві даному краю, у наведеному тексті – Тернопільській області: *віродок* (виродок), *хлоп* (чоловік), *єден* (єдиний), *не йме віри* (не вірить). Жінка вдається до обра́з: *віродок, хамло, чорт насидяний,* хоч так агресивно реагувати приводу не було, оскільки водій виявився вихованою людиною і не піддався провокації жінки до конфлікту. Як бачимо, мовці створюють обра́зи тими засобами, які вони самі обирають з огляду на власний психологічний стан. Змалювання сварки у маршрутному таксі досягається мовними одиницями, які є доцільними і несуть основне смислове і оцінно-конотативне навантаження, сприяють точному і дійовому передаванню теми та концепції конфліктного МА.

Отже, конфліктний дискурс – це оцінне явище, яке виявляється у негативній оцінці мовцем дій адресата або ситуації, на яку ці дії вплинули.

Оцінка у конфліктній комунікації є інструментом досягнення мовцем мети. Ч.Стівенсон специфіку оцінного значення вбачає в тій меті, з якою використовується висловлення, що містить оцінку. На думку дослідника, основним призначенням ціннісних суджень є не повідомлення про факти, а здійснення впливу (create an influence) [3: 20]. Оцінка, за Стівенсоном, призначена для впливу на адресата. Той негатив, який містить оцінка, має на меті викликати в адресата певний психологічний стан, тобто відбиває не власне семантичний, а прагматичний аспект знакової ситуації.

За допомогою оцінних висловлювань можна опосередковано примусити адресата до дій та виконання деяких практичних вчинків. Оцінні висловлювання вказують реципієнтові на бажання усунути дискомфортну та деструктивну ситуацію.

Незважаючи на те, що «конфліктна поведінка особистості може розцінюватися як наслідок поганого виховання, а її прояв – як симптоми психопатологій» [4: 4], конфліктні ситуації посідають важливе місце серед стереотипних моделей міжособистісної інтеракції та сприяють вирішенню певних комунікативних завдань. Метою конфліктної інтеракції є висловлення мовцем негативних емоцій і досягнення ним катарсису. Той, хто слухає, зі свого боку, прагне виконати необхідні соціальні дії, які б забезпечили йому

компенсацію від шкоди, якої йому заподіяли, – вибачитися, визнати свою провину, змінити поведінку.

Конфліктний дискурс реалізується через прагматичні акти, спрямовані на дестабілізацію міжособистісних стосунків, до яких, наприклад, відносять мовленнєвий акт докору, оскільки докоряючи, мовець дає негативну оцінку поведінці партнера, тим самим заподіюючи шкоди опонентові.

Конфліктна мовленнєва поведінка характеризується комунікативними стратегіями домінування мовця, зниженням статусу комунікативного партнера, комунікативного протистояння, створення негативної тональності спілкування тощо.

Отже, специфікою інтерпретації конфліктного дискурсу в комунікативно-прагматичному просторі є взаємодія опонентів, яку спрямовано на розв'язання протиріччя з перевагою вербальної форми спілкування. Якщо акцентується на причинах і наслідках конфлікту, під час якого наявна агресивна поведінка особистостей, то вона може мати вираження як у вербальній, так й у фізичній формі. Порушення конфліктного мовленнєвого акту відбувається внаслідок зіткнення способу життя комунікантів, їхніх гендерних і соціальних ролей, освіти, віку, професії, національно-культурних традицій тощо. Річ у тім, що взаємодія соціальних чинників призводить до створення для кожного члена суспільства своєї моделі поведінки, своїх цінностей, стереотипів, норм та елементів, які є основними для комунікантів.

У результаті дослідження ми дійшли таких висновків: 1) лінгвоконфліктологія – галузь прикладної лінгвістики і міждисциплінарних досліджень на межі мови, психології, соціології, права тощо. Предметом дослідження лінгвоконфліктології є лінгвістичний, психологічний, політичний, соціальний, побутовий аспекти мови. Виокремлення лінгвоконфліктології як нової галузі прикладних і міждисциплінарних досліджень є закономірним етапом розвитку лінгвістики, психології, соціології, політології та суспільства в цілому, що випливає з логіки їхньої еволюції; 2) конфліктний МА зазвичай формує агресія опонента, яка лежить в основі емоційного досвіду адресанта, його внутрішнього психічного стану і переходить у злість, розлюченість, лють, нестямність, шаленство тощо. У такий спосіб конфліктність стає закономірністю функціонування сучасного суспільства. Її спричинено незадоволенням індивідуумом чи владою, чи станом свого здоров'я, чи економічними і соціальними умовами життя, чи політичними подіями, чи особистим життям, чи безпомічністю тощо; 3) інвективність конфліктного МА буде високою, якщо комуніканти порушують соціальні норми; учасники мають намір образити один одного, ведуть себе агресивно, виражають негативні емоції. Підвищена інвективність конфліктного МА спостерігається при застосуванні розмовної мови, лайки, інтенції обра́зи, мотиву обра́зи, негативних емоцій, агресії тощо; 4) серед лексико-фразеологічних засобів, які несуть обра́зу, опоненти використовують не лише інвективи, а й стилістично нейтральну лексику, які є засобом негативної оцінки адресата, зменшують його авторитет в очах опонентів та стилістично характеризують його; 5) щодо характерних особливостей учасників конфліктної мовленнєвої інтеракції, то вони такі: тиск на опонента, зневажання його думки, негативне ставлення, образлива негативно-оцінна конотація; ставлення до опонента як до тупої, недалекої, дурнуватої, простуватої людини; вживання інвективи; уведення опонента у стан хвилювання; керування його увагою; домінування над ним; створення ефекту непередбачуваності; висування певних звинувачень тощо.

Перспективу дослідження вбачаємо у дослідженні лінгвоконфліктології в політичній, соціальній та юридичній мовленнєвій інтеракції і аналізові мовних засобів, які спричинюють конфлікт.

ЛІТЕРАТУРА

1. Агрессия : причины, последствия, контроль / под. ред. Л.Берковича. – СПб. : Изд. Дом ”НЕВА”, 2000.
2. Анцупов А.Я. Словарь конфликтолога : [2-е изд.] / А.Я.Анцупов, А.И.Шипилов. – СПб. : Питер, 2006. – 528 с. : ил.
3. Арутюнова Н.Д. Язык и мир человека / Н.Д.Арутюнова. – М. : Языки русской культуры, 1999.
4. Кънева Н.К. Интегральный подход к проблеме коммуникативных неудач : автореф. дис. … канд. филол. наук / 10.02.19 / Н.К.Кънева. – Тверь, 1999. – 18 с.
5. Психологический энциклопедический словарь. – М. : Большая российская энциклопедия, 1995.
6. Шейнов В.П. Конфликты в нашей жизни и их разрешение / В.П.Шейнов. – Минск : Харвет, 1996.
7. Юрьева О.В. Эффективность речевого общения (на материале современного английского языка) : автореф. дис. … канд.филол.наук / 10.02.04 / О.В.Юрьева. – М., 1999. – 18 с.
8. [Електронний ресурс] ; [сайт] : Режим доступа : http://vk.com/feed. - Назва з екрану.

УДК 376.016

Малюхова Н.І.
(Київ, Україна)

ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ МОВЛЕННЯ У СЛАБОЗОРИХ ДІТЕЙ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ

В статті висвітлюються особливості розвитку різних видів мовлення у дітей з порушеннями зору молодшого шкільного віку.

Ключові слова: *мовлення, психічні функції, діти з порушеннями зору, компенсація, корекція.*

В статье освещены особенности развития устной и письменной речи у детей с нарушениями зрения младшего школьного возраста.

Ключевые слова: *устная речь, психические функции, дети с нарушениями зрения, компенсация, коррекция.*

© Малюхова Н.І., 2011